

Tragom podvodne baštine

ZAVIČAJNA NASTAVA

SSMB- Srednja škola Mate Blažine

2025. / 2026.

Dijana Muškardin, prof.

Podvodna kulturna baština

Podvodna kulturna baština prema UNESCO-voj Konvenciji o zaštiti podvodne kulturne baštine iz 2001. godine **obuhvaća sve tragove ljudskog postojanja kulturnog, povijesnog ili arheološkog karaktera koji se nalaze, djelomično ili u cijelosti, pod vodom najmanje 100 godina.** To uključuje podvodne lokalitete, građevine, brodove, zrakoplove, njihove dijelove i terete.

Pravni okvir – Hrvatska

- **Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 145/2024)** → podvodna nalazišta definirana su kao nepokretna kulturna dobra
- **Nadležna tijela** → Ministarstvo kulture i medija → Lučke kapetanije → Obalna straža → Ministarstvo unutarnjih poslova
- **Registar kulturnih dobara** → obvezno evidentiranje u digitalnom registru
- **Pravilnik o zaštiti (NN 49/2019)** → propisuje uvjete ronjenja, istraživanja i drugih aktivnosti na zaštićenim lokalitetima

Digitalni Registar kulturnih dobara RH

Ostaci potonulog ratnog broda TA-36 (Stella Polare)

Preuzmi .pdf

Opći podaci

Naziv dobra:	Ostaci potonulog ratnog broda TA-36 (Stella Polare)	Naziv dobra (engleski):	-
Lista i registarski broj:	Lista zaštićenih kulturnih dobara Z-244	Pravni status:	Zaštićeno kulturno dobro
Vrsta:	Arheologija	Klasifikacija:	podvodna arheološka zona/nalazište
Datacija:	1943. g.n.e. - 1944. g.n.e.	Autor:	-
UNESCO:	-		

Smještaj kulturnog dobra

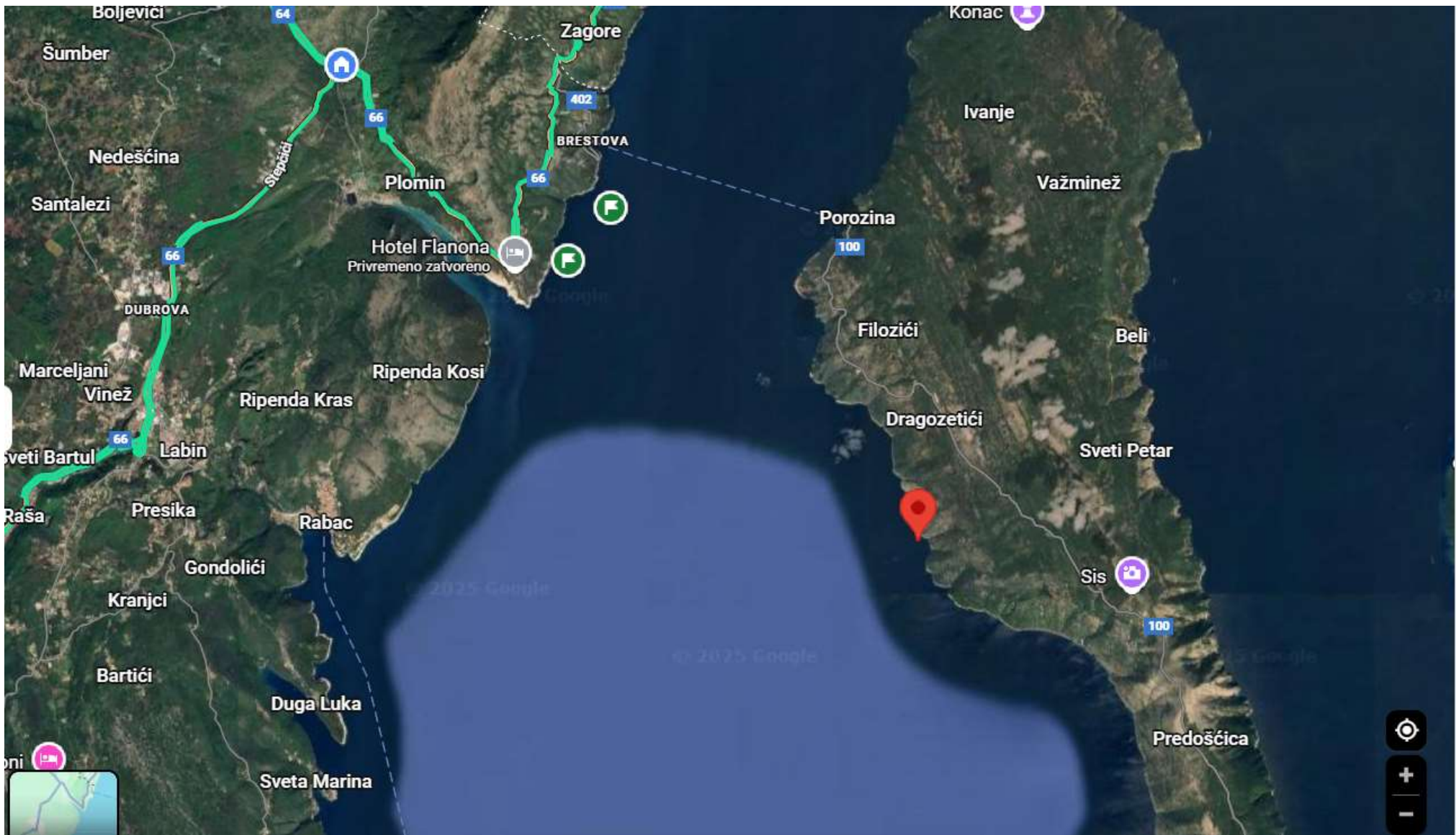
Lokacija 1

Županija:	Istarska županija
Grad/Općina:	KRŠAN
Naselje:	Kršan
Adresa:	-

Područni konzervatorski ured/služba

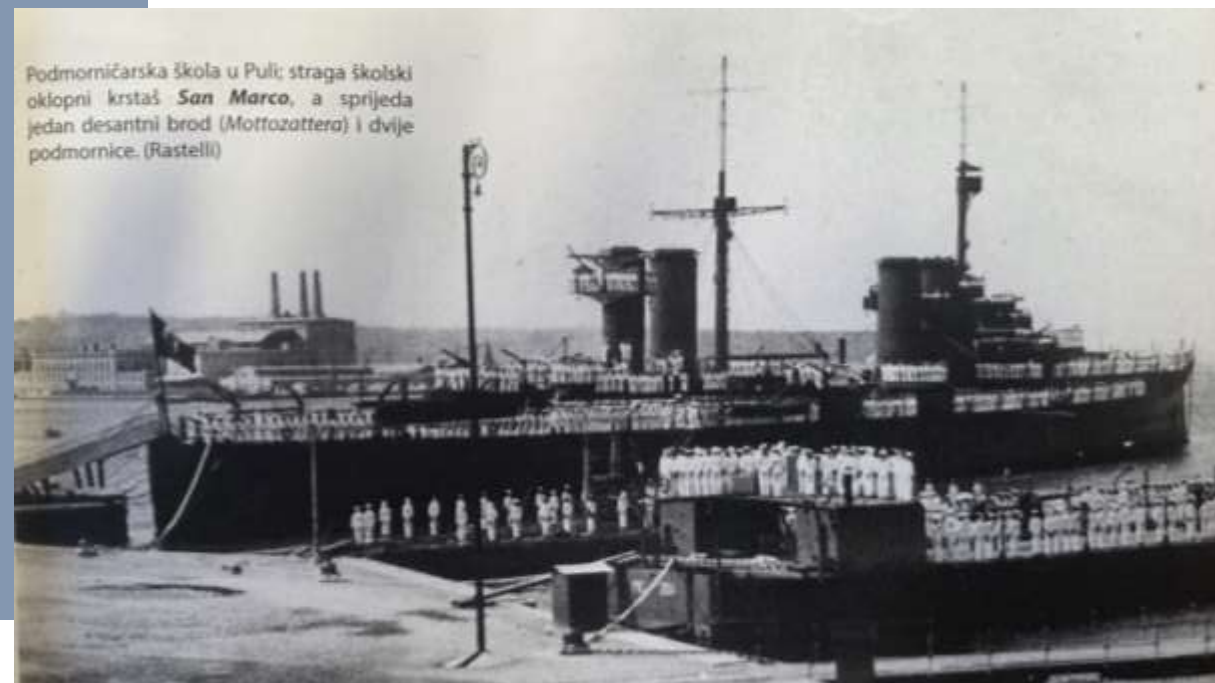
Naziv:	Područna konzervatorska služba Pula za područje Istarske županije
Adresa:	Ul. Grada Graza 2
E-mail:	lorella.limoncin-toth@min-kulture.hr

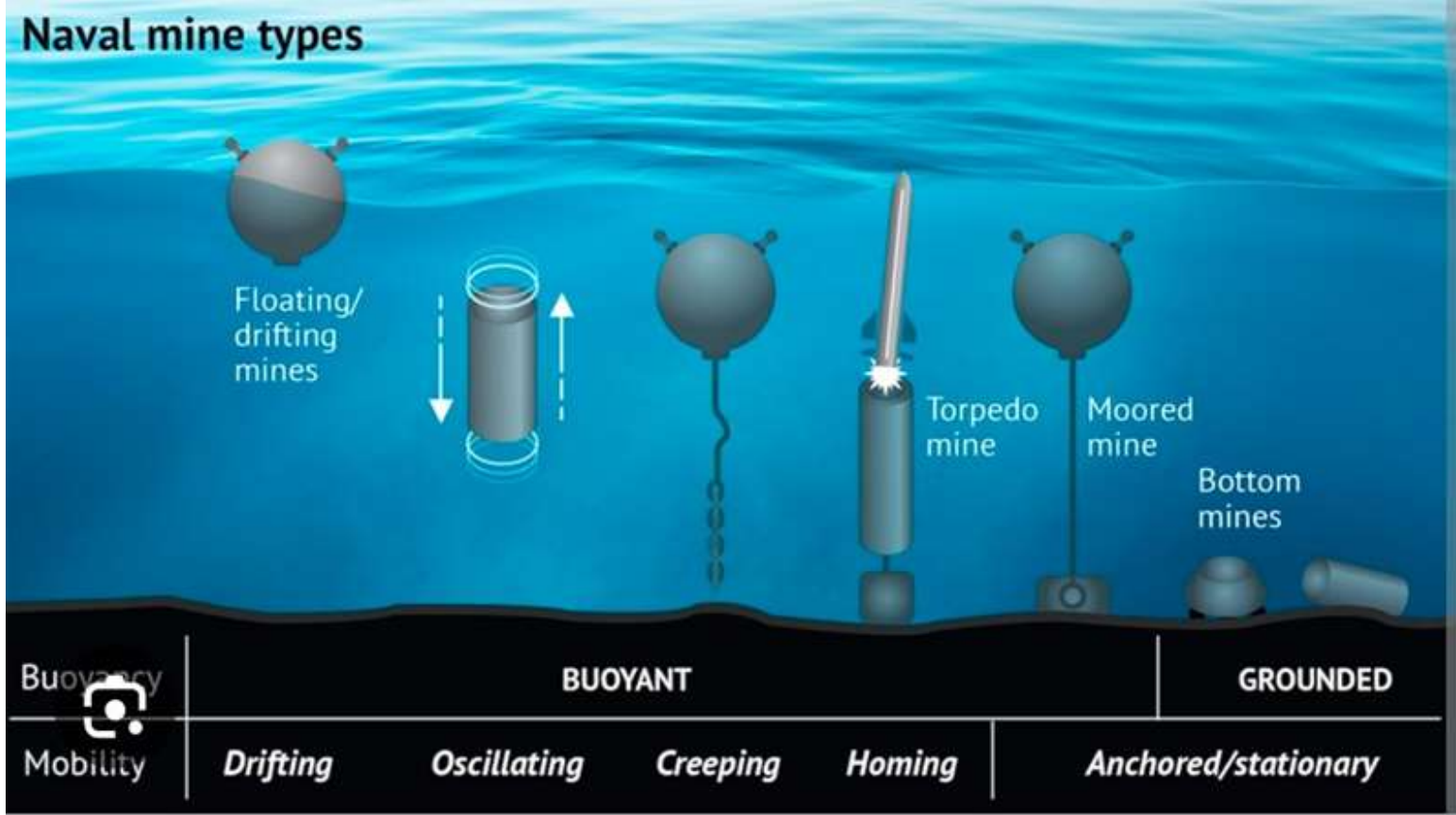

Ratne mornarice (1918. – 1945.)

- TALIJANSKA RATNA MORNARICA
- NJEMAČKE POMORSKE SNAGE
- BRITANSKA RATNA MORNARICA
- JUGOSLAVENSKA KRALJEVSKA MORNARICA
- MORNARICA NDH
- PARTIZANSKA MORNARICA (JUGOSLAVENSKA)

Vrste pomorskih mina

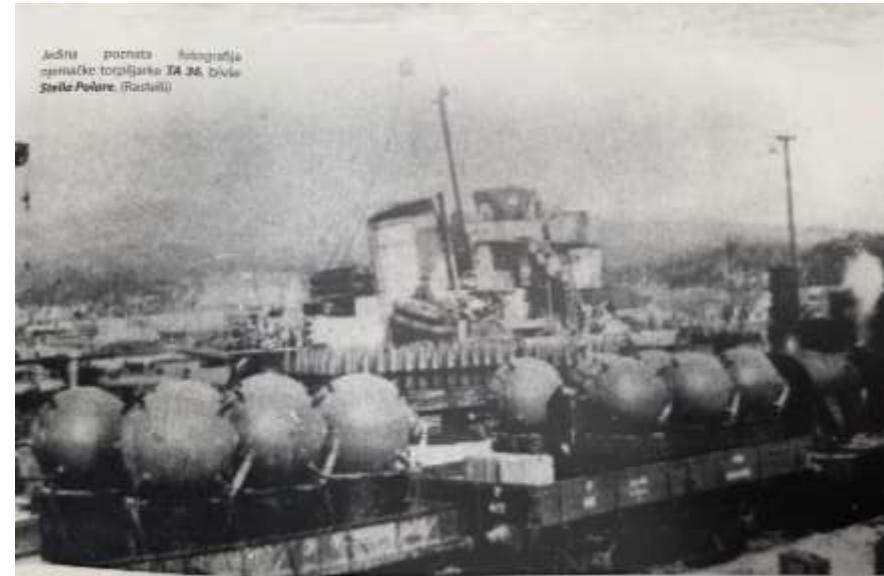
Fotografija: DPA Rabac, M. Marković

Naval mine types (<https://www.vernonlink.uk/introduction>).

Izvor: <https://indepthmag.com/searching-for-underwater-mines-in-the-adriatic/>

TA-36 (Stella Polare)

- olupina ratnog broda nalazi se oko 800 m južno od pristaništa Brestova
- izgrađen je 1943. u Rijeci za Talijansku ratnu mornaricu, a nakon kapitulacije preuzimaju ga Nijemci
- sudjelovao je u misijama njemačke vojske, uključujući pratnju razarača Kiebitz (kasnije Galeb, predsjednička jahta J. B. Tita)
- brod klase eskortnog razarača (83,5 × 8,6 m), s posadom od oko 160 ljudi, **potonuo je 18. ožujka 1944. nakon udara u minu**
- prepolovljen je na dva dijela i leži **na dubini od 67 m**; u nesreći je poginulo 46 mornara
- brod je bio naoružan s 16 topova različitih profila, 6 torpeda kalibra 450 mm te sustavom vitla za postavljanje i pomicanje mina
- tijekom izviđačkog zadatka, njemački zapovjednik, **kapetan Von Kleist**, izdaje zapovijed za prolazak kroz minsko polje, namjerno pogrešno ucrtao koordinate potonuća
- danas je zaštićen kao spomenik Drugog svjetskog rata, a ronjenje je dopušteno samo uz posebnu dozvolu
- 2001. na brodu je puknuo spremnik te je nafta iscurila u more, stvarajući veliku mrlju na površini

Fotografije preuzete iz monografije D. Frka i Zvonimir Freivogel.,
te sa <https://www.diving-shark.hr/courses/olupina-vis-plomin>

ARGO

- **brod hladnjača Argo**, izgrađen 1942. u Kanadi kao britanski minolovac HMS Flint, nakon rata je 1946. prodan Norvežanima i preuređen u teretni brod s rashladnim skladištima.
- 1947. dobiva ime Argo, na putovanju iz Venecije prema Rijeci, **30./31. prosinca 1947., brod je kod rta Kamenjak naletio na zaostalu minu** iz Drugog svjetskog rata i potonuo. Od 12 članova posade preživio je samo jedan mornar.
- olupina Arga prelomljena je na dva dijela udaljena 25–30 m i leži uspravno na dnu otvorenog mora. Vidljivi su pramac sa sidrima, teretna skladišta, nadgrađe i krmeni dio s dimnjakom. Zbog izloženosti strujama, lokacija se pronalazi GPS-om, a izron se preporučuje uz sidreni konop.

Fotografije preuzete iz monografija D. Frka i sa <https://www.diving-shark.hr/courses/olupina-vis-plomin/>

<https://www.diving-shark.hr/courses/olupina-argo/>

Parobrod VIS

- izgrađen 1921. u Velikoj Britaniji (ex *Renteria*)
- od 1934. u vlasništvu Oceanije (Sušak)
- potonuo 13. 2. 1946. kod rta Mašnjak nakon udara u minu
- poginula 3 člana posade
- olupina na ~60 m dubine, 400 m od obale
- dobro očuvana, za tehničke ronioce

Lina

- željezni parobrod izgrađen 1879. u brodogradilištu Newcastle on Tyne u Velikoj Britaniji.
- naručitelj je bila kompanija Vinuesa & Co, i pod njenom je zastavom i imenom NUEVO ESTREMANDURA plovio sve do 1903.
- parobrod LINA (ex Ville de Nemours / Nuevo Estremadura) kupila je 1907. talijanska kompanija Adriatica iz Barija. Plovila je Sredozemljem i do sjeverne Europe, prevozeći **ulje, vino i ugljen**.
- **14. siječnja 1914.**, u gustoj magli i nevremenu, brod je izgubio orijentaciju u Velim vratima te se nasukao i **potonuo kod rta Pečen na Cresu**. Podaci o stradalima nisu zabilježeni.
- vrh pramca broda na dubini od 20 metara, dok je krma već na dubini od oko 55 metara.

LINA

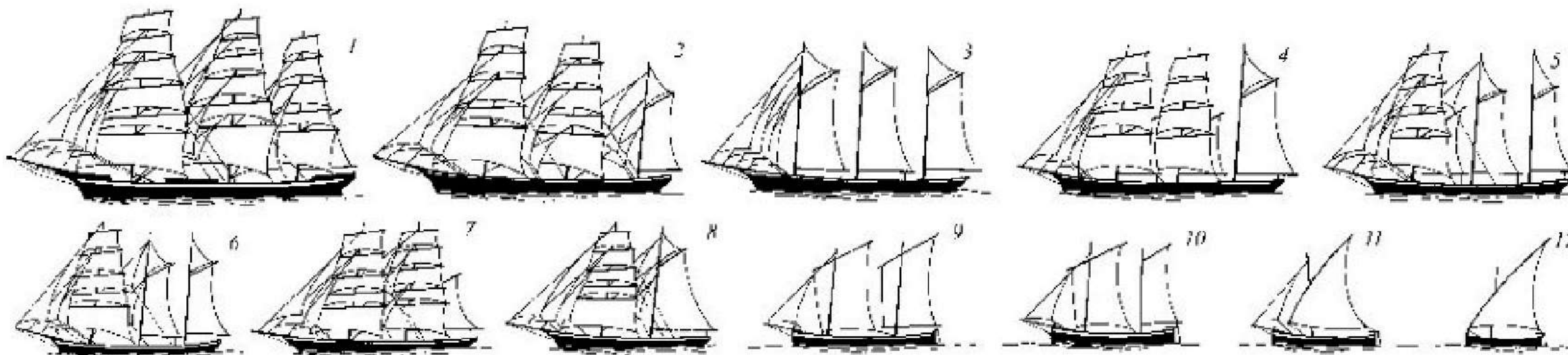

KOSTRENA

Izvor fotografije: Frka, Danijel. Potonulo blago Jadrana. Rijeka:
Naklada Val / Hanza Media, 2023.

- trgovački jedrenjak (tip bark, po jedrima) →
- izgrađena 1866. Malta
- potonula 1888., Z od uvale Bobina, bura

Vrste jedrenjaka: 1. križnjak, 2. bark, 3. goleta, 4. bark-škuna, 5. barkantina, 6. škuna-bark, 7. brik, 8. škuna, 9. trabakul, 10. pelig, 11. bracera, 12. leut.

Baron Gautsch

- Putnički parobrod Pripadnost: Austro-ugarska kompanija
- Dimenzije: d=84,5 m; š=11,64m; 2069 BRT; 861 NRT
- Potonuo: 13.08.1914
- Uzrok: Podvodna mina
- Povijesna važnost: Postoji. lokalitet je zaštićen. Ronjenje je dopušteno samo preko ovlaštenog ronilačkog centra.
- Mjesto: W od otočja Brijuni
- Težina pronalaženja: Lokacija je na otvorenom moru – potrebna pomoć instrumenata (GPS)
- Najveća dubina: 41 m
- Najmanja dubina: 37 m - gautsch/

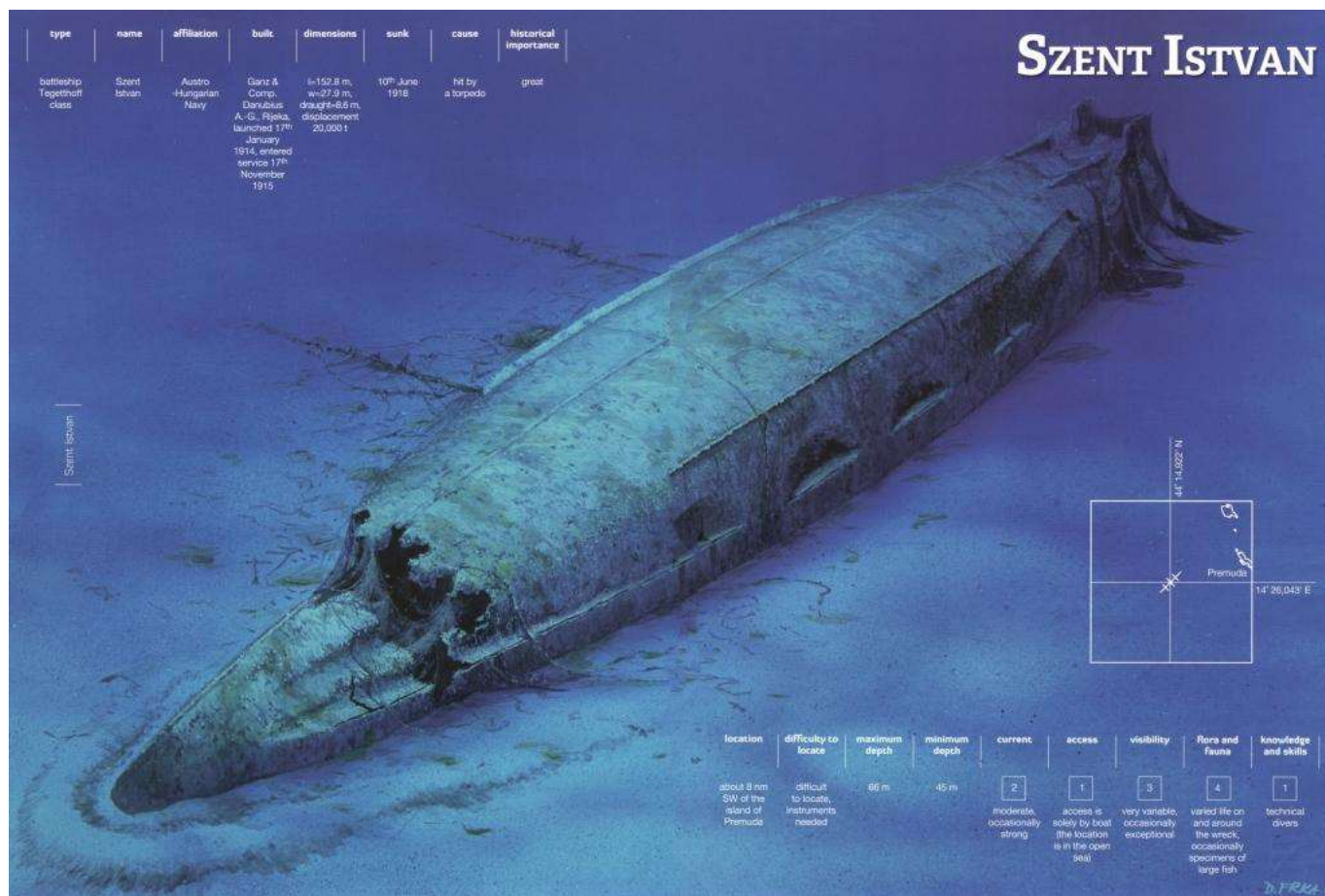
Vrsta: Putnički parobrod

Fotografija preuzete iz monografija D. Frka

Barun= hrvatski TITANIK

- porinut je u more u britanskom brodogradilištu 1908. za Austrijski Lloyd
- od 1908. – 1914. prevozio je putnike iz Dalmacije prema Trstu i ostalim lukama na sjevernom Jadranu
- izbijanjem Prvog svjetskog rata, mnogi trgovački brodovi Austro-Ugarske Monarhije bili su preuzeti u vojnu službu
- 13. kolovoza 1914. plovio je iz Dalmacije prema Trstu, ali je zbog pogrešnog kursa ušao u minsko polje kod rta Kamenjak koje je tog dana postavio minopolagač Basilisk
- nakon eksplozije brod je brzo potonuo, a od 336 putnika i članova posade spašeno je 159, dok je 177 osoba, među njima mnogo žena i djece, izgubilo život

SMS Szent István

- olupina broda leži preokrenuta na dubini od oko 66 metara
- dijelovi broda čuvaju se u Pomorskom muzeju u Puli,
- poginuli mornari pokopani su na Mornaričkom groblju

Fotografije preuzete iz monografija D. Frka i sa <https://www.diving-shark.hr/courses/olupina-vis-plomin/>

SMS Szent István

- austro-ugarski bojni brod klase Tegetthoff, dovršen u Puli 1914.
- jedini brod monarhije koji je pripadao mađarskom dijelu države, nazvan po prvom mađarskom kralju Stjepanu I. Svetom, te baziran u Puli
- u zoru 10. lipnja 1918. kod otoka Premude talijanski torpedni čamci MAS-15 i MAS-21 napali su austro-ugarske brodove.
- torpedo s čamca MAS-15, kojim je zapovijedao Luigi Rizzo, pogodio je Szent István, uzrokujući teška oštećenja
- nakon neuspjelog pokušaja spašavanja, brod se prevrnuo i potonuo u 6:12 sati, pri čemu je poginulo 89 mornara

Istraživanje povijesti podvodne baštine

Aktivnosti:

- istraživanje povijesnih izvora i literature o potopljenim brodovima,
- proučavanje uzroka potonuća brodova,
- izradu vremenske crte najvažnijih pomorskih događaja na Jadranu,
- analizu povijesnog konteksta ratnih sukoba na Jadranu od 1918. do 1945. godine,
- istraživanje razvoja ratnih mornarica i pomorskih ruta na području Jadrana,
- proučavanje vrsta podvodnih mina i njihove uporabe tijekom ratova,
- povezivanje lokalnih olupina s europskim i svjetskim povijesnim događajima.

Ishodi učenja

Učenik će moći:

- analizirati povijesne izvore i literaturu o potopljenim brodovima na Jadranu
- objasniti uzroke potonuća brodova u kontekstu ratnih i mirnodopskih okolnosti
- izraditi i interpretirati vremensku crtu ključnih pomorskih događaja na Jadranu
- opisati povijesni kontekst ratnih sukoba na Jadranu između 1918. i 1945. godine
- objasniti razvoj ratnih mornarica i promjene pomorskih ruta tijekom promatranog razdoblja
- razlikovati vrste podvodnih mina i razumjeti njihovu vojnu uporabu
- povezati lokalne podmorske nalaze i olupine s širim europskim i svjetskim povijesnim događajima
- razvijati vještine kritičkog mišljenja, interpretacije izvora i povijesne argumentacije

Terenska nastava, Cres 12.4.2026.

- <https://youtu.be/SWYRbVxasYQ>

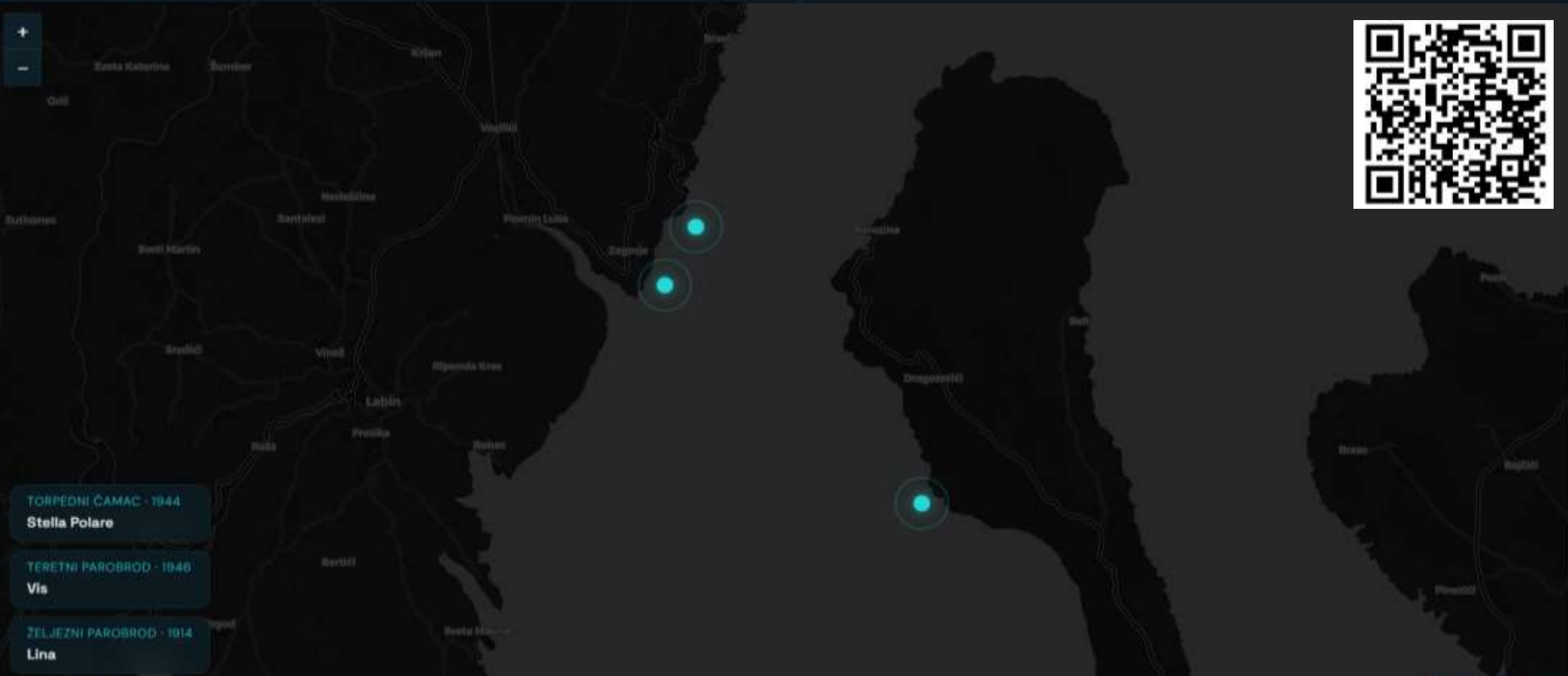
Video prikazuje jedan segmet odlaska na terensku nastavu- Cres, 12. travnja 2026.

Projekt je zamišljen kao korelacija među različitim i predmetima i smjerovima. Nizom aktivnosti, navedenim u mjesečnom planiranju, učenici će imati prilike istražiti, analizirati i upoznati se sa zavičajnom baštinom priobalja. Projekt je usmjeren na istraživanje potopljenih brodova i podvodne kulturne baštine uz obalu Plomina, Rapca i Raše. Kroz međupredmetnu suradnju učenici će istražiti povijesne, turističke i ekološke aspekte olupina te izraditi virtualni vodič koji povezuje edukaciju, lokalnu baštinu i održivi turizam. Cilj je potaknuti kod učenika istraživačke vještine, digitalnu pismenost, ljubav prema zavičaju te svijest o očuvanju kulturnih i prirodnih resursa. Planirane su brojne aktivnosti od terenskog istraživanja lokacija potopljenih brodova do predavanja vezanih uz prostorni i vremenski koncept područja gdje su potopljeni brodovi.

Interaktivni vodič s olupinama

Tragom Podvodne Baština

KARTA KVIZ O PROJEKTU

Map showing the location of shipwrecks (Stella Polare, Vis, Lina) in the Dubrovnik region. The map includes a legend and a QR code.

- TORPEDNI ČAMAC - 1944
Stella Polare
- TERETNI PAROBROD - 1946
Vis
- ŽELJEZNI PAROBROD - 1914
Lina

Korištena literatura

- ***Freivogel, Zvonimir. Ratni brodovi mornarice Kraljevine Jugoslavije 1918.–1945.: jugoslavenski ratni brodovi i njihove sudbine. Zagreb: Despot Infinitus, 2014.***
- ***Frka, Danijel. Potonulo blago Jadrana. Rijeka: Naklada Val / Hanza Media, 2023.***
- ***Istrapedia – Istarska enciklopedija. „Brodolomi / olupine (Jadran)”, dostupno na: <https://www.istrapedia.hr> (pristupljeno: 19. 1. 2026.)***
- **Muzej grada Rijeke – Pomorska i povijesna zbirka, službene informacije o brodolomima i podvodnoj baštini <https://www.muzej-rijeka.hr>**
- **Hrvatski restauratorski zavod – Podvodna arheologija Jadrana, stručni članci i istraživanja <https://www.h-r-z.hr>**
- **Diving Center Shark. Dostupno na: <https://www.diving-shark.hr/> (pristupljeno: 19. 1. 2026.)**